

Прийнято до публікації 11.06.2018

УДК 1.008

DOI: 10.31651/2076-5894-2018-1-37-41

ГАСВСЬКА Світлана Ростиславівна,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії

Національного університету водного

господарства та природокористування

(м. Рівне),

e-mail: s.r.gayevska@nuwm.edu.ua

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИМІРІВ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Соціально-філософське мислення, актуалізуючи соціальні сили людської природи, сконцентровані в істинах, цінностях, традиціях соціально-аналітичного мислення та розробляючи і виявляючи проблеми й соціокультурні виміри сучасного соціального дискурсу, сприяє сучасним пошукам та усвідомленню засад нового типу соціальності, яку потребує наша суперечлива епоха. Соціально-філософське мислення спрямоване на пошук тих механізмів, цінностей, підходів, які інтегрують суспільство в певну цілісність; і як фундаментальний вимір соціального буття людини, виступає конституюючим початком соціокультурного простору, задаючи культур-соціальний підхід до подій і явищ, сприяючи адекватному розумінню ризиків і небезпек, втілюючи певні сенси та роблячи індивідів готовими до їх розуміння.

Ключові слова: соціально-філософське мислення, соціальна ідентичність, соціальна реальність, соціокультурний вибір, соціокультурний простір.

Постановка проблеми. Кризовий характер сучасних соціокультурних процесів пов'язують з переходом до нового типу глобалізованого суспільства, до нових цінностей загальнопланетарного масштабу та необхідністю утвердження соціально справедливого і гармонійного суспільства, забезпечення гуманного застосування здобутків науково-технічного розвитку. Як вважав М. Бердяєв, цивілізація має засновуватись на культурних принципах і цінностях, адже відмова від гуманістичних пріоритетів деформує сутність суспільства, спрямовуючи його до антицивілізаційного розвитку [1, с. 172-202]. Перехід до нового постіндустріального суспільства в контексті глобалізаційних трансформацій загострив проблему збереження людиновимірності соціокультурних процесів, окресливши ситуацію соціокультурного вибору майбутнього. І що стане домінантою – ідеали свободи і справедливості чи цінності споживацтва й індивідуалізму – залежить і від формування цінностей нового соціально-філософського мислення, яке, виявляючи суперечливі тенденції, спрямоване на перетворення їх на способи соціокультурного оновлення і нарощення соціального капіталу [2, с. 205-223]. Саме сформоване соціально-філософське мислення здатне вбачати в протистоянні, в різноманітності можливості збагачення творчого потенціалу і потребу у взаємообміні, потребу у розвитку власної соціальної і комунікативної компетентності, необхідність збереження особливих життєсвітів спільнот, трансформуючи соціокультурні парадокси у засоби відкриття нових підходів та можливостей. Або, як зазначає М. Попович, «виробляти добро зі зла, бо більше нема з чого» [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато дослідників, аналізуючи процеси трансформації сучасного суспільства, по-різному тлумачать проблему вирішальних чинників та аспектів глобалізації та її наслідків. Так, одні вважають таким вагомим чинником формування глобального мережевого економічного й інформаційного суспільства (М. Кастельс), стверджуючи, що наш світ і наше життя тепер формуються протистоянням процесів розвитку глобалізації та ідентичності [4], де глобальна культура постає деструкцією етнокультурної своєрідності й ідентичності. Для інших, саме глобалізація культури й усвідомлення світу як цілого, постає основою процесів глобалізації і глобалізаційних

перетворень (Р. Робертсон). Акцентується також увага на тому, що «людські наслідки» глобалізації постають у вигляді фрагментизації та атомізації суспільства, тим самим загострюючи проблему ідентичності (З. Бауман), роблячи нагальним завдання розв'язання проблеми сприяння її здобутків розвитку людини [5]. Ризики та небезпеки глобалізаційних змін аналізуються у працях У. Бека, З. Баумана, Е. Гіденса, І. Валерстайна, М. Олброу, Ф. фон Хайєка, С. Хантігтона, Ш. Ейзенштадта та ін. І попри різноманітність методологічних підходів, в працях зазначених авторів даються і розкриваються підстави для осмислення проблеми зміни самих засад соціального буття, що постає предметом сучасного соціально-філософського аналізу. Так, виходячи з визнання першопричиною соціокультурних перетворень сучасного цивілізованого суспільства інформаційно-технологічного чинника, розкривається його вагомий трансформуючий вплив на економіку, політику, соціальну психологію та систему цінностей, який породжує фрагментовану свідомість (кліпову), яка зовсім не налаштована на сам процес осмислення інформації, що постає основою маніпулятивних технологій (практик), тим самим суттєво нівелюючи базові цінності цивілізованого суспільного співжиття.

Сьогодні соціальні інституції (державна влада, правосвідомість, ідеологія), зазнаючи впливу інформаційних технологій, актуалізують протистояння різних ціннісних систем (зокрема, традиціоналізму і постмодернізму) та сприяють віртуалізації суспільного життя. Відбувається заміна сутності суспільного (соціальності) симулякрами (Ж. Бодріяр) через створення тих же міфологем (бо дійсність вимагає осмислення, а міфологеми емоційного сприйняття), що постає способом маніпулювання свідомістю, коли великі групи людей позбавлені можливості розуміти саму дійсність, що робить людину нездатною усвідомлювати і свою людськість (свою людську сутність). З цієї точки зору, важливими постають різні підходи до тлумачення соціальної реальності, що пов'язані, зокрема, з розрізненням «спільноти» та «суспільства» Ф. Тьонніса; суспільства як «механічної» та «органічної» солідарності Е. Дюркгайма; відкритого (демократичного) та закритого (тоталітарного) суспільств К. Поппера; традиційного та сучасного (модерного) суспільств П. Бергера і Н. Лукмана [6]. Аналіз даних підходів слугує основою осмислення сучасних соціокультурних трансформацій та перспектив розвитку суспільного життя. Так, для Е. Дюркгайма визначальним було те, що суспільство, генеруючи колективні уявлення, одночасно породжує колективні символи і сенси, через які відбувається структурування соціального простору, дозволяючи тлумачити світ як соціальну реальність. А в теорії соціокультурного поля П. Штомпки соціальна реальність розглядається як соціокультурне середовище, яке інтегрує індивідів в систему соціальних зв'язків та відносин [7]. В той же час, в теорії «постматеріалістичного» суспільства Р. Інглгарта акцентується увага на тому, що глибинна трансформація відбувається в системі цінностей (зокрема, перехід від цінностей фізичного виживання й економічного забезпечення до цінностей самореалізації, громадянських свобод, екологічної культури, гендерної рівності) [8].

В контексті становлення нового типу суспільства можна говорити про особливу роль спільноти інтелектуалів, як носіїв системи нематеріальних цінностей, і зацікавлених у соціальній стабільності на рівні соціального світопорядку. Сама соціальна диференціація постає на основі соціокультурного підґрунтя, і визначається типом ціннісної орієнтації («пост матеріалістичної» чи «матеріалістичної»), так характеризуючи не тільки напрям змін у світоглядних орієнтирах, а й пошук нового типу соціальності. На цьому наголошує І. Валерстайн, стверджуючи, що становлення нового типу суспільства пов'язане з інформаційними технологіями, зміною структури виробничої сфери, системи інституцій і особливою роллю суспільствознавців у визначенні вектору розвитку суспільного життя [9]. А це означає і зростання значущості накопиченого потенціалу соціально-філософського мислення, так як кризовий стан сучасного глобалізованого суспільства вимагає усвідомлення необхідності переходу до нового типу соціальних відносин, заснованих не на принципах

підпорядкування і панування, а на принципах плюралізму і толерантності.

Метою дослідження є виявлення специфіки соціально-філософського мислення на основі аналізу сучасних підходів до соціокультурних трансформацій сучасного суспільного життя в умовах глобалізаційних змін.

Виклад основного матеріалу. Суперечливий характер суспільних процесів включає і руйнування традицій, і формування нових ідентичностей в сучасному суспільстві, в тому числі й українському, що актуалізує питання про те, що виступає інтегруючим чинником, який перетворює сукупність елементів на соціальну реальність, роблячи суспільство ефективним. До таких важливих чинників відносять чи то громадянську ідентичність [10], чи глобальну ідентичність. Громадянська ідентичність базується на обговоренні (і соціальному дискурсі) перспектив розвитку, тобто активній рефлексії, і не тільки передбачає усвідомлення приналежності до певної спільноти, а й постає компонентом соціокультурної ідентичності, конституюючи певну соціокультурну систему через соціальні практики.

Сучасні соціальні практики мають своїм ядром комунікативні практики, що потребує переосмислення й опанування світоглядно-методологічними та соціокультурними умовами нових форм комунікативних взаємодій. Зростає також потреба у соціально-філософському аналізі, адже в умовах глобалізаційних змін самі комунікативні практики набувають симулятивно-маніпулятивного характеру, і при цьому приводять до трансформації сенсів та віртуалізації соціального буття людини (що аналізується в працях Р. Барта, Ж. Дельоза, Ф. Джеймсона, У. Еко, або осмислюється як «кінець соціального» (Ж. Бодріяр). Сьогодні ми бачимо позитивний вплив становлення засад нового семантичного простору комунікації як інтегратора соціокультурного поля, що змінює моделі свідомості, перетворюючи реальні ситуації життєдіяльності суспільства, втілюючи цінності демократії. Водночас, громадянська активність саме в соціальних мережах через поширення дезінформації деформує соціально-комунікативний простір, або через соціально-культурне проектування («іміджмейкінг»), конструюючи соціально значущу віртуальну реальність, може привести до посилення процесів дезінтеграції та девальвації цінностей і самої довіри до влади й політичних авторитетів.

Яка тенденція – позитивна чи негативна – стане домінуючою, залежить і від соціально-філософського мислення, яке, спираючись на реінтерпретацію соціального досвіду та розв'язання проблем соціального життя в контексті сучасних глобалізаційних викликів, на нашу думку, здатне актуалізувати потенціал продуктивного вирішення соціальних проблем. Адже вплив соціально-філософського мислення на розвиток соціального життя пов'язаний з наданням йому нових цінностей, норм, моральних імперативів, поєднання людей на основі спільних цілей та через критичне і комплексне бачення проблем. Інтегративний характер соціально-філософського мислення, що спирається на загальнолюдські цінності, слугує нарощенню життєздатності суспільства, його соціокультурного потенціалу, упорядковуючи різноманітність проявів суспільного життя, сприяючи регенерації соціального саме через продовження традицій аналітичного мислення. Соціально-філософське мислення, реально актуалізуючи соціальні сили людської природи, які сконцентровані в істинах, традиціях, цінностях, сприяє усвідомленню вимірів нового типу соціальності, який шукає наша епоха.

В соціально-філософському дискурсі раціональність і свобода, як соціокультурні виміри європейського суспільства, постали його смислоутворюючими чинниками, визначниками вектору соціального розвитку, тому їх деформація і розбалансування сприймається як деформація самої соціальності. Свобода засновувалася на науковому знанні і втілювалася, отже, у соціальній раціональності, «де суспільні відносини осмислювалися в такому контексті, як демократично-ліберальні, як такий суспільний договір, в рамках якого кожен може розумно втілювати власні інтереси, обстоювати їх, враховуючи інтереси інших» [11, с. 128].

Висновки. Деформоване соціокультурне середовище, що виявляється у нових формах

деперсоналізації та соціального відчуження привело до деформації і збіднення творчого потенціалу нашого соціуму та його здатності до самоорганізації. Тому гостро постає проблема соціокультурної укоріненості розуму, як проблема соціально-філософського мислення, здатного протистояти «цинічному розуму», на основі утвердження буттєвих засад здійснення людини і її самовизначення у природі, у міжлюдських стосунках, як основи людино- і соціовимірного характеру її цілей і дій. В той же час, людиновимірний характер соціально-філософського мислення, через відтворення і утримання ціннісних засад соціальної реальності, сприяє подоланню породженої глобалізаційними змінами суттєвої фрагментації сучасної людини, тим самим, виступаючи основою гуманістичної спрямованості розвитку суспільного життя.

Список використаної літератури

1. Бердяев Н. А. О назначении человека / Н. А. Бердяев. – М.: Республика, 1993. – 383 с.
2. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку / Фукуяма Ф. Пер. з англ. В. Дмитрука. – Львів: Кальварія, 2005. – 380 с.
3. Попович М. В. Рациональность і виміри людського буття / М. В. Попович. – К.: Сфера, 1997. – 290 с.
4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс; Пер. с англ. Под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М.: ГУВШЭ, 2000. – 608 с.
5. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман. – М.: Логос, 2002. – 390 с.
6. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман; пер. с англ. – М.: Медиум, 1995. – 322 с.
7. Штомпка П. Социология: анализ современного общества / П. Штомпка; Пер. с польск. С. М. Червонной. – М.: Аспект-Пресс, 2005. – 664 с.
8. Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества / Р. Инглхарт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.Sociology.mei-phi.ru/docs/polit.html/ing.htm>
9. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / И. Валлерстайн. – М.: Логос, 2003. – 256 с.
10. Knefelkamp L. Lee. Civic Identity: Locating Self of Community / L. Lee Knefelkamp // Diversity & Democracy. – 2008. – Vol. II. – No.2. – P. 1-3 [Electronic recourse]. – Accessed mode: www.diversityweb.org/DiversityDemocracy/vol.11.no.2.pdf.
11. Андрос Є. А. Проблема свободи у контексті раціоналізації людського буття / Є. А. Андрос // Людина в цивілізації ХХ століття: проблема свободи / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Т. В. Лютий, Г. І. Шалашенко, А. М. Дондюк, Г. П. Ковадло та ін. – К.: Наукова думка, 2005. – 272 с.

References

1. Berdiaev, N. A. (1993). *On setting of man*. Moscow: Respublika (in Russ.)
2. Fukuiama, F. (2005). *Large crash. Human nature and proceeding in a social order*. Lviv: Kalvariia (in Ukr.)
3. Popovych, M. V. (1997). *Rationality and measuring of human existence*. Kyiv: Sfera (in Ukr.)
4. Kastels, M. (2000). *Informative epoch: economy, society, culture*. Moscow: HUVShE (in Russ.)
5. Bauman, Z. (2002). *Individualized society*. Moscow: Lohos (in Russ.)
6. Berher, P., Lukman, T. (1995). *Social constructing of reality. Treatise on sociology of knowledge*. Moscow: Medium (in Russ.)
7. Shtompka, P. (2005). *Sociology: analysis of modern society*. Moscow: Aspekt-Press (in Russ.)
8. Ynhlkhart, R. (2000). Post-modern: changing values and changing societies. Retrieved from: <http://www.Sociology.mei-phi.ru/docs/polit.html/ing.htm>
9. Vallerstain, Y. (2003). *End of the acquainted world: Sociology of XXI century*. Moscow: Lohos (in Russ.)
10. Knefelkamp, L. Lee (2008). Civic Identity: Locating Self of Community. Diversity & Democracy, II, 2, 1-3. Retrieved from: www.diversityweb.org/DiversityDemocracy/vol.11.no.2.pdf.
11. Andros, Ye. A. A problem of freedom in the context of rationalization of human existence. *Man in civilization of XX of century : problem of freedom*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

GAYEVSKA Svitlana Rostyslavivna,

Candidate of Sciences (Philosophy),

Associate Professor of the Department of Philosophy

National University of Water and Environmental Engineering,

e-mail: s.r.gayevska@nuwm.edu.ua

ON THE ISSUE OF SOCIO-CULTURAL DIMENSIONS OF SOCIO-PHILOSOPHICAL THINKING UNDER THE CONDITIONS OF MODERN GLOBALIZATION CHALLENGES

Abstract. Introduction. The transition to a new type of society (post-industrial) on a global scale sharply raises the problem of preserving human-dimensional socio-cultural processes and life worlds of

different types of communities, and the necessity for them to make a socio-cultural choice in situation of scientific and technological achievements and transformations. Purpose. The aim of the study is to identify the socio-cultural aspects of social and philosophical thinking based on the analysis of modern approaches to social globalization changes. Methods. The research is based on the methods of socio-cultural analysis of social reality and reinterpretation of the theoretical achievements of modern social thinkers on the basis of the principles of objectivity, historicity, inter-subjectivity. Originality. That is, scientific and technological development will contribute to realization of ideals of freedom and justice or promote the realization of consumer values and individualism. It will also influence on the approval of foundations of a new social-philosophical thinking aimed at both the identification of crisis situations and challenges, and the transformation them into the points of socio-cultural renewal. This is especially true of our Ukrainian socio-cultural reality and society as a whole which finds oneself in the situation of an important civilization breakdown, socio-cultural paradoxes, crisis of social identity and formation of forms of public society. Conclusion. In this study the social -philosophical thinking is considered as such one which is aimed at real maintenance of constitutive factors of any social community through the identification of interdependences and interrelationships. It is also a necessary factor of the mechanism of social interaction and a peaceful instrument of social order, and a factor of realization of integrate needs of a person and a whole society as well. Thus, social-cultural reception of the phenomenon of social-philosophical thinking is aimed at preserving of socio-constructive potential under the modern conditions of global risks and dangers.

Key words: *social-philosophical thinking, social identity, social reality, socio-cultural choice, social-cultural space.*

*Одержано редакцією 17.03.2018
Прийнято до публікації 11.06.2018*

УДК 172:007.51

DOI: 10.31651/2076-5894-2018-1-41-46

HONCHARENKO Valeria Anatoliivna,

Post-graduate student of the Department
of Philosophy and Religious Studies,
Bohdan Khmelnytsky National University of
Cherkasy,
e-mail: qjl4918@gmail.com

ETHICS OF INFORMATION BY LUCIANO FLORIDI – PROBLEM OF INFORMATIONAL PRIVACY AND MORALITY OF ARTIFICIAL AGENTS

Abstract. *Introduction. The article tackles the concept of IE (information ethics), the fundamental principles of IE and its place in the contemporary philosophical discourse by Luciano Floridi which are being represented in his publication “The Ethics of Information” (2013). The purpose of the article is to elucidate the major characteristics of information ethics, to analyze the interconnection between ethics and concept of information, to consider the problems of the informational privacy and the morality of artificial agents as one of the most challenging issues which are indicated as an important part of the IE research as well. To achieve the aim mentioned above we apply the methods of comparative analysis, methods of the hermeneutic reconstruction and reinterpretation, analytical and synthetic methods. Based on the latest investigations and critical reviews it should be stressed that ethics was always considered a strictly human business and it has experienced a methodological crisis along with the whole philosophical discourse as well. As the major practical discipline, ethics deals with the ambivalent nature of human existence, its daily troubles and deepest concerns on how to be a human, its vision of the Self as a subject of a moral action and duty, therefore it regulates adequacy of norms of human behavior in society turning moral conventional norms into a law for the benefits of all. However, it should be noted that the sphere of ethical research is not restricted to human matter anymore, morality can also be extrapolated on artificial agents, an*